

gával ragadóvá költészetét már most, amikor pedig legfőbb hibái is itt keresendők.

Mert bármennyire is igyekszik ez a mély gondolati telítettség átfogni „az atomkor küszöbén” a világot, a múlt és jelen, elmélkedés és cselekvés, egyén és közösség viszonyának sokszorosan összetett problémakörét boncolgatva, a megoldás legtöbbször nem elégíti ki bennünket. Vagy a bonyolult dolgok egyszerűsödnek le Csanády felfogásában, s nyerneek ezáltal egyoldalú beállítást, vagy a megformálás sikerül kevésbé.

Csanády egy nagyon sok belső harccal kiküzdött, mélyen átértzett, de nagyon jól megválasztott költői magatartás megvalósításának kezdetén tart. Ebből adódnak a kötet ellentmondásai, művészi egyenlenségei. Nemcsak a költészet funkciójának inegítelésében mutatkozik kisebb következetlenség nála, hanem másutt is. Néha sziklaszilárdan bízik abban, hogy gondolat és tett, Hamlet és Toldi benne ikertestvérek; hogy látja „a cselekvésnek minden útjait” (s „hát halál a halál egy tett után?”). Máskor elbizonytalanodik és nagyon találóan — egyben jellemzően, mert a sportterminológiát és tematikát talán senki sem alkalmazta ilyen művészién, mint Csanády — „furcsa időzavart” érez, amikor nem tud világosan és alaposan átgondolni eseményeket, „ködfigurákat” lát csupán, és versében a mentő „sakklépés” is csak egy frázis, ami különösen kirívó ebben a kötetben.

Az ellentmondásokat tovább folytathatnánk. A lelkes kétségek nélküli ifjúkor, a kézzelfoghatóan nagy eredményeket hozó tettek és a jelen áttételesebb munkái közötti összevetésben a költői szubjektívizmus kissé torzít — még akkor is, ha ez egyébként rokonszenves és jó szándékú

elfogultság is. Formai síkon még eklektikusan keveredik a túlságosan konvencionális és a túl modern. A szükséges gondolatiság sem találta még meg a legkifejezőbb formát: olykor szárazon elmélkedő, máskor túlságosan absztrakt, vagy töredezett a gondolat kifejezés. Ebben a kötetben még ritka az olyan igazán jó vers, mint a *Váltott lovakon*, az *Atomkori próbatétel*, vagy *Az anyaföld*.

Az egészséges türelmetlenség, a költő tehetségébe vetett bizalom szölt belőlünk, amikor ezeket irtuk. Csanády János a legmagasabbra tette a mércét önmaga számára ebben a kötetben: fel akarja térképezni az embert és a társadalmat „az aranykor küszöbén”, összehangolni és egységbe fogni a világot, hogy verseivel, „a Főcsapáson szolgálja a Rendet”.

Ilyenkor elkerülhetetlenül adódik a kérdés a végső értékelés előtt: a vállalkozás nagysága és nemessége milyen arányban áll a megvalósulással? És az is óhatatlan, hogy az ars poetica eredményének fényében más megvilágításban tűnik fel az eredmény is. Nem arról van szó persze, hogy az előbbi erényei miatt hallgatnunk kell az utóbbinak gyengéiről. De a nagy célok elérése nagy akadályokon keresztül történik, soha sem töretlenül és egy csapásra.

Ezt figyelembe véve — túl azon, hogy az *Új törvény* az 1964-ben megjelent verseskötetek legjobbjai közé tartozik —, elsősorban az ígérlet, a perspektíva alapján kell sokra tartanunk Csanády kötetét, s ezen az alapon a költői fejlődés szempontjából is találónak tarthatjuk azt, amit Csanády más vonatkozásban mond magáról: „Előre léptem hát...” (*Magvető Könyvkiadó, 1964.*)

VÖRÖS LÁSZLÓ

Gyárfás Endre: PARTKÖZELBEN

A világ egységes egészként, harmóniá-ként való átélése, s a rendteremtés igénye olykor nagyszerű képeket hoz létre Gyárfás Endre első kötetének verseiben (*Prahova völgye; Jalomica völgye; Pályaudvaron; Tavasz hívogat; Mese stb.*). Ez a szemlélet teszi megkapóvá a *Hajókiért* indítását is:

A járdaszélre ült az éj: kopott kalapja eltakarta a napot, s a porszemek — a csillagok — puhán pihentek az óriás karimán.

Ahogy azonban a szobán elhatalmasodott „fiókbéli csönd”-et eloszlató hajókiért bűgása nyomán a költő szeme

előtt messzi tájak és emberek vonulnak el, lassan kibontakozik az a költői alapállás, mely többé-kevésbé az egész kötetre jellemző: „...s én hallgattam, lágy paplankötéllel *ágyamhoz kötött* parány Odüsszeusz.”

Ha ez az „ágyhoz kötöttség” — mely tágabb értelemben az életnek kívülről, távolról való szemlélését jelenti — konkrét napi problémákkal találkozik, diszszonáns hangokat eredményez. Úgy érezzük, nem véletlen, hogy ebből a találkozásból születtek a kötet leggyengébb versei (*Csak tréfa volt; A Nagy Gödör; Óda a felháborodáshoz* stb.). A „vasbetonba vágó”, szárnyaló értelem és a kisszerű, de hatalommal rendelkező gondolkodás ellentétét szép képekben megfogalmazó *Miért kötöz le* végső feloldását is kívülről jövőnek, szükségtelennek érezzük. A probléma a „*Bejáró fiatalok*” c. versében csúcsosodik ki, ahol a kérdés didaktikus célzatú, elméletieskedő felfogása ráadásul még egy a falu iránt táplált hazug nosztalgiával is párosul („...falu-anyatók harangszóából szótt szoknyája mellől...”), s mindez megakadályozza, hogy a hírlapokban már annyiszor megírt napi igazságon

túl a vers eljusson egy mélyebb igazsághoz.

Ha viszont a fentebb jelzett alapállás általánosabb problémával kerül szembe, szép és színvonalas alkotás is születhet. Ezt mutatja a *Pörgött egy percig a gép*, mely a fémtárgy lényegét kereső értelmes emberi munka dicsérete, s a *Partközelen*, mely a világban helyét kereső, s a történelmi események során fogódzóját veszített nemzedék hangját szólaltatja meg. Befejező, s egyben feloldó képe azonban már egy letisztuló új, s szilárdabb hitet fejez ki:

*Itt kell a fedélzetre gyűlni,
s forgatni kormánykereket,
mert vagy új világban kötünk ki,
vagy az óceán eltemet.*

Gyárfás Endre első kötetének tehát sok értékes, rokonszenves vonása van, kár, hogy képalkotó fantáziája, s rendteremtő igénye nem párosult árnyaltabb és igazabb problémalátással, s nagyobb életismerettel. (*Magvető Könyvkiadó, 1964.*)

GÁDOROSI VASS ISTVÁN

Székely Dezső: FÜSTOSZLOPOK

Székely Dezső — akit *Új költők* rovatában a Tiszatáj már bemutatott olvasóinak, azt vallja magáról: „megkésve érkezett el a költészethez”. Bemutatkozó, programadó, kötetet nyitó verse, a *Földszagú valóság* azonban feledteti ezt. Érett vers, és azt bizonyítja, hogy a hallgatásban, a nyugalomban nagy volt a készülődés, a forrongás. Innen van az is, hogy verseinek jó része gondolatilag letisztult, mélyebb elemzésre hajlamos költőt mutat.

A tematikailag változatos kötet anyaga három motívum köré csoportosítható: gyermekkori élményei és ezzel kapcsolatban az övéhez való hűség, a szerelem ihlette versek, majd a mai valóság problematikája. Legszebb szavait az emlék falkasztja, itt a legtisztább a forrásvíz (*Memento*). A gyermekkori élményeit megidéző, övéhez való hűségéért magát ostromló Székely Dezső alapállása hasonlít a pályakezdő Illyés Gyulához (*Barázdák énekelnek, Ha megtagadnám...*). Radnóti emlékére ajánlott verse (*Ének a sírban*) szép, ihletett írás: a gazdag hagyomány

mellett igényesen egyéni. Kár, hogy néha botlik a ritmus. Némely versét valóságos modern idillnek érezzük (*Vacsoracsillog*), még a rím és a metrika is érzékelteti ezt (*Utazás*).

Alább egyre tágul költői birodalma, szaporodnak a mai élet ihlette versek, a „memento”-motívum egy-egy képbe zsugorodik. S ennek kapcsán egyúttal megfigyelhető, hogyan fejlődik képalkotása is. Mégis azt kell mondanunk, hogy ezek a költemények ritkán érik el gondolatilag és művészileg a már előbb említettek színvonalát. Mai életünk nem ért meg benne még nagy verssé: a felduzzadt impressziókból nem égett ki eléggé az empíria salakja (*Vezércikk helyett*). Előnyomul a verselési rutin, mely a szenvedélyességet kissé diszsonánssá hangolja.

Székely Dezső elsősorban „a hűség költője”, de tele felelmeddő vágygal és bizakodással. (*Szépirodalmi Könyvkiadó, 1964.*)

STRENCER FERENC